

BAKGRUND

Kommunstyrelsen utsåg den 21.1.2021 tre arbetsgrupper för att utreda Skatter, taxor och avgifter, kommunens fastighetsbestånd samt en äldreomsorgsstrategi.

Arbetsgrupperna bestod av följande personer:

Äldreomsorgsstrategi: Niklas Feiring, Alexandra Blomqvist, Sonja Schåman/Marianne Ekblom

Skatter, taxor och avgifter: Janette Holmberg, Satu Numminen, Ingalill Borg

Kommunens fastigheter: Stefan Prokupek, Lenny Karlsson, Göran Söderlund

Kommundirektören ingick i samtliga grupper och fungerade som sammankallare och sekreterare. Totalt har grupperna sammanträtt under 12 protokollförda möten och bl.a. föreståndaren för Annagården och skolföreståndaren hörts.

Syftet med utredningarna har varit att skapa en klar bild av nuläget och ett realistiskt scenario för framtiden gällande kommunens servicenivå och -struktur. Centralt i överläggandena har varit frågan om äldreomsorgen och dess framtida ökade krav på service. Denna rapport med rekommendationer ska ses som ett stöd för vidare politiska överväganden och ett hjälpmedel för kommande budgetarbeten och framtidsplanering. Äldreomsorgsstrategin ska även betraktas som ett stöd för fastställande av den lagstadgade Äldreomsorgsplanen som i sinom tid behandlas av fullmäktige.

2021 års budget är historiskt svag för Kumlinge kommun. Orsakerna bakom detta är många men är till stor del drivna av minskade intäkter och ökade kostnader. På intäktssidan sviktar landskapsandelarna och på kostnadssidan ökar de flesta budgetmoment inklusive äldreomsorgen. Det finns orsak att tro att denna utveckling kommer att fortgå varför det är av yttersta vikt att skapa bästa möjliga förutsättningar för fortsatt god nivå av serviceproduktion på ett ekonomiskt hållbart sätt.

Tack till alla som bidrog med sin tid, entusiasm och goda insikter och idéer!

Kumlinge 23.4.2021

Niklas Oriander

Kommundirektör

hu J.B.

BEFOLKNINGSPROGNOSE

Inledningsvis kan konstateras att prognoser bör analyseras med visst förbehåll såtillvida att de inte ska betraktas som den absoluta "sanningen". Däremot kan man med hjälp av prognoser skapa sig en bild av trender och rörelser baserat på historisk utveckling, faktiska förhållanden och lokalkänedom. Befolkningsprognoserna har inte tagit i beaktande eventuella större in- eller utflyttningar, möjliga samhällsreformer eller andra omständigheter som på ett avgörande sätt kunde påverka befolkningen i Kumlinge.

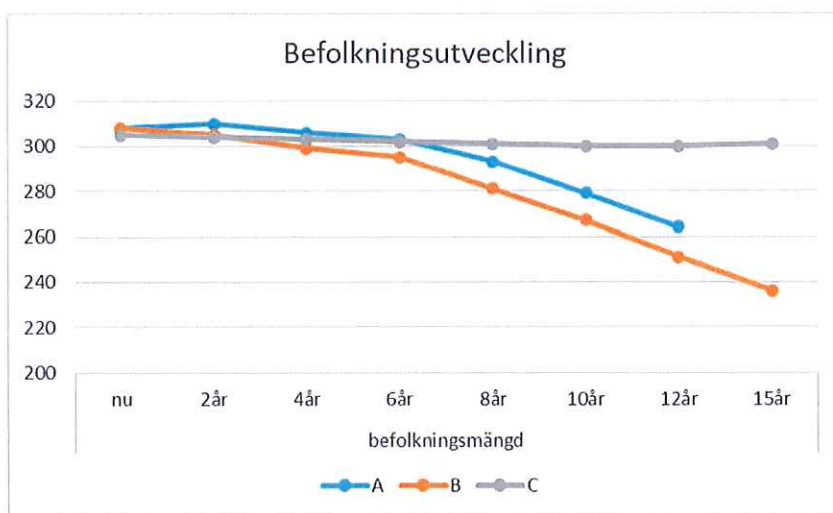
ÅSUB har i sina prognoser utgått ifrån att befolkningmängden skulle bibehållas på dagens nivåer över tid vilket delvis baserar sig på Statistikcentralens scenario gällande flyttnings- och födselnetto. I ÅSUBs modell utgår man ifrån att in- och utflyttningen skulle vara lika stor och födselnettot dvs. förhållandet mellan antalet nyfödda och avlidna är positivt vilket innebär att antalet födda barn är högre än antalet avlidna.

Arbetsgruppen har i sina analyser landat i att flyttnings- och födselnettot i Kumlinge under perioden 1995-2020 varit följande:

- Årligen har i medeltal mellan 5 och 10 personer flyttat både till och från kommunen
- I statistiskt medeltal har det fötts 1.87 barn per år
- C. 5 personer har i medeltal avlidit under åren

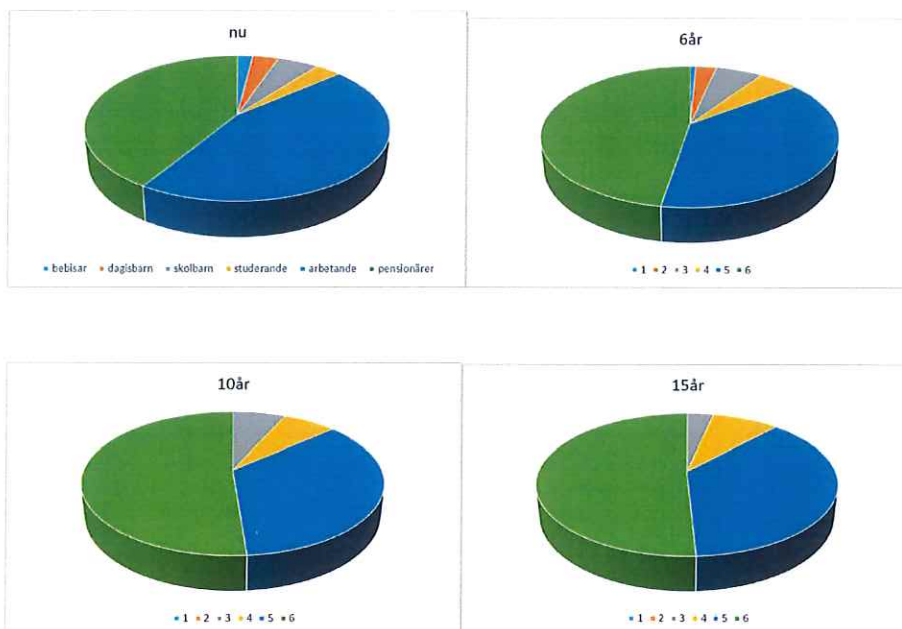
Denna trend innebär att befolkningen över tid minskat och under de senaste 25 åren har befolkningen minskat från 455 till 307 (1.1.2020), dvs. med c. 6 personer per år. I dagsläget finns inga egentliga tecken på att denna trend inte skulle fortsätta.

Nedanstående graf beskriver möjliga scenarion för befolkningsutvecklingen från 2021 till 2035:

Utgångsläget gällande kurvorna A och B är att trenden fortsätter som tidigare där A beskriver ett något positivare utfall och kurvan B en något negativare utfall. Kurvan C är baserad på ÅSUB/Statistikcentralens beräkningar.

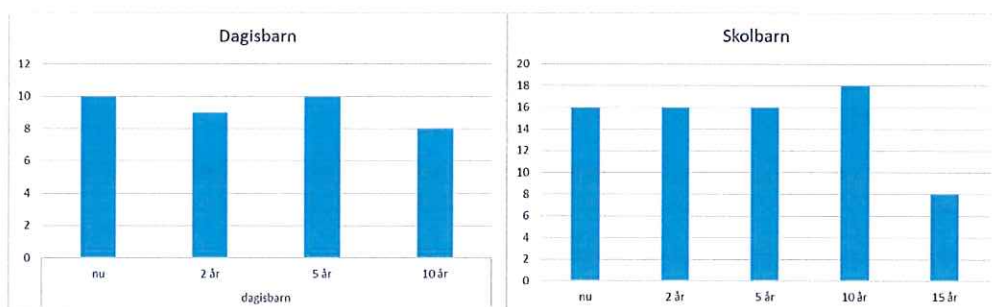
Fördelningen av åldersgrupper framledes gällande barn under dagisåldern, dagisbarn, skolbarn, arbetande och pensionärer ser ut på följande sätt:

Trenden som

står att utläsa ur ovanstående är att antalet äldre ökar medan den arbetsföra befolkningen, barn under dagisåldern, dagis- och skolbarn över tid minskar.

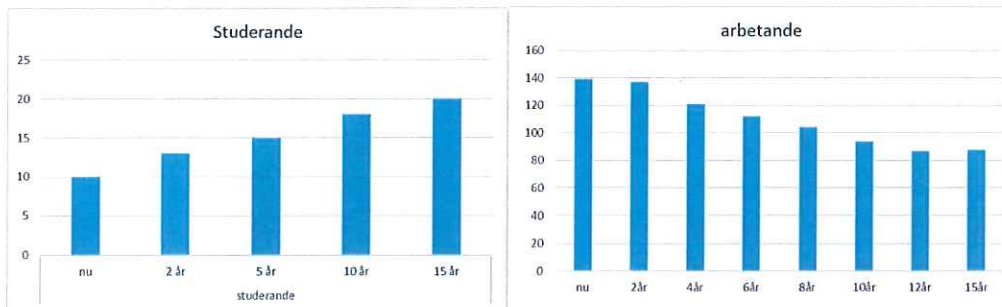
Antalet personer inom olika befolkningsgrupper presenteras nedan:

Antalet dagisbarn är relativt konstant under de kommande 10 åren medan de modeller arbetsgruppen använde inte kunde förutse antalet efter 10 år. Antalet skolbarn hålls enligt modellen relativt stabilt över en 10 års period medan senast efter 15 år kommer också antalet skolbarn att minska.

Detta innebär att den nuvarande strukturen gällande barnomsorg och skola är hållbar under åtminstone de kommande 10 åren och inga större omändringar i verksamheterna är förestående.

Ru J.B.

Antalet studerande ökar över tid i diagrammet på grund av att prognosen baseras på ett positivt scenario där studerande väljer att vara skrivna i kommunen även medan de studerar på annan ort. På sikt minskar antalet arbetande i kommunen vilket leder till en minskad skattebas.

Antalet pensionärer ökar på 5 och 10 års sikt för att avta om c. 15 år. Detta innebär att kravet på serviceproduktionen inom äldreomsorgen kommer att öka kännbart inom de kommande 10 åren men prognosen visar också att ökningen inte är bestående.

Skatter

Kommunens skattesats är för närvarande 18.5 % vilket på årsnivå innebär ett skatteintag på c. 1 miljon euro vilket dock varierar en aning från år till år. Skattesatsen är något högre än medeltalet på Åland som är 17.6 %. En ändring av skattesatsen med 0.5 % innebär c. 28.000€ i högre intäkter medan en 1 procent höjning skulle ge c. 56.000€.

Kommunen är en av de få på Åland som uppbär skatt för fastboende och för närvarande på 0.2 % och för fritidsboende 0.9 % vilket tillsammans inbringar c. 100.000€ i skatt på årsnivå.

Samfundsskatten är väldigt låg på Kumlinge och rör sig om c. 5000€ per år.

TAXOR OCH AVGIFTER

Kommunens taxor och avgifter fastställs årligen i samband med budget för inkommande år. En del avgifter är bundna till lagstiftning bl.a. inom äldreomsorgen och daghemsverksamheten där minimi och maximiavgifter har fastställts medan kommunen lokalt kan besluta om nivån mellan dessa. Avgifter för måltider, snöplogning och avfallshantering skall teoretiskt sett täcka kostnaderna för att producera servicen och t.ex. hyra för boende på Annagården ska vara marknadsmässig.

Gällande daghemsverksamheten har man i kommunen beslutit att inte uppbära avgift för det första året och att avgiften som uppbärs är 50 % av den lagstadgade maximiavgiften.

Förskoleundervisningen är enligt lag avgiftsfri.

dn J.B.

Hyra av kommunens övriga verksamhetsutrymmen är fastställd av fullmäktige och utgår ifrån olika typer av hyrestagare där en del är befriade från att betala hyra. Extra städning av utrymmena ingår inte i hyresavgiften.

Arbetsgruppens rekommendation:

Inför budget 2022 bör samtliga taxor och avgifter noggrant genomgås och bl.a. följande beaktas:

1. Avgiften för avfallshantering ska enligt lag täcka kostnaderna för upprätthållande av den samma. Dock kan administrationen bekostas av andra medel. För närvarande kräver hanteringen av avgifter i form av överklaganden och obetalda fakturor en hel del arbete i administrationen. Enligt lag har fastighetsägare rätt att överklaga sin avfallsfaktura. Kommunens avfallsmyndighet (byggnadstekniska nämnden) måste dock fastställa tydliga kriterier för när en sänkning eller slopande av faktura kan uppfyllas. Vidare måste kontinuerlig information om avfallshanteringen spridas för att motarbeta missförstånd gällande avfallshanteringen och faktureringen.
2. Hyrorna på Annagården måste ses över och har inte justerats sedan 2015. Förslagsvis skulle en ny nivå fastställas inför år 2022 och sedan fästas vid ett lämpligt index som t.ex. levnadskostnadsindexet som justeras årligen.
3. Hyrorna för förråden vid fiskehamnen bör ses över och höjas samtidigt som nya avtal med hyresgäster måste ingås där hyrestagarnas och hyresvärdens åtagande noggrant specificeras.
4. Frågan om det avgiftsfria första året på dagis och den halverade maxavgiften för dagisverksamheten bör politiskt diskuteras.
5. Måltidspriserna bör noggrant genomgås och vid behov justeras för att uppnå kostnadstäckning.
6. Avgiften för städservice bör ses över och en övervägning gällande möjligheterna till att utlokalisera denna verksamhet göras.

Arv J.B.

KOMMUNENS FASTIGHETER

Inledningsvis kan konstateras att kommunens fastigheter generellt är i förhållandevis gott tekniskt skick och att verksamheterna har goda verksamhetsförutsättningar i sina respektive fastigheter. Vid behov finns det möjlighet att omplacera verksamheter för att frigöra utrymme för annan funktion. Exempelvis kunde kommunkansliet vid behov flyttas in i skolbyggnaden. För närvarande har arbetsgruppen inte kunnat finna vägande behov för flytt av verksamhet förutom gällande centralköket som framgår i texten nedan.

Arbetsgruppen har analyserat kommunens fastighetsbestånd med följande utgångspunkter:

- Kartläggning av kommunens hela fastighetsbestånd inklusive markområden
- Analys av fastigheternas kondition samt behov av underhåll och ombyggnationer
- Utredning av möjligheten och det möjliga behovet för att flytta verksamheter bland de befintliga fastigheterna
- Utredning av behov gällande utbyggnad av Annagårdens servicehus för att möta den framtida ökade vårdkraven

Arbetsgruppen har träffat föreståndarna för skolan och Annagården och fått viktig vägkost för att formulera de centrala slutsatser och rekommendationer gällande fastigheternas nuvarande och framtida användning som gruppen kommit fram till.

Skolan

Skolbyggnaden ger möjligheter att med smärre anpassningar inhysa annan verksamhet i fastigheten parallellt med skolan. Tänkbart vore att flytta t.ex. kommunkansliet till skolbyggnaden för att frigöra den nuvarande fastigheten till annan verksamhet. Skolan kunde även inhysa daghemsverksamheten men skulle enligt tidigare gjord utredning kräva en större ombyggnation.

Skolbyggnaden har ett visst behov av underhåll och bl.a. måste fönstren bytas och ventilations-/värmesystemet uppgraderas. Åtgärderna kan dock göras etappvis men kostnadsberäkningar och tidsplanering bör framledes ingå i kommunens ekonomiplan.

Centralköket

Arbetsgruppens rekommendation är att i likhet med arbetsgruppen för äldreomsorgsstrategin och nyligen i fullmäktige behandlad köksutredning, att flytta centralköket till Annagården. Fördelarna med detta är bl.a. att maten produceras där de största antalet portioner förtärs, verksamheten pågår 24/7, flera måltider per dag serveras vid Annagården, kökspersonalens arbetsscheman skulle effektivieras, hemservicens måltidstransporter underlättas.

Ifall beslut om flytt av centralköket kan fattas vore en god lösning enligt arbetsgruppen, att flytta biblioteket till den nuvarande matsalen i skolan och ändra det nuvarande biblioteket till matsal. I samband med denna omflyttning kunde golvvärme anläggas i den nuvarande matsalen vilket är ett av de större underhållsbehov skolan har, dvs. ventilations- och värmeanordningar.

Utredning om kostnadsbild för flytt av centralköket görs för närvarande och kommer att kunna presenteras i samband med budgetarbete 2022. Utgångsläget är att befintlig köksutrustning i mån av möjlighet ska kunna (åter-) användas.

h
A.B.

Annagården

Gällande behov av flera ESB (Effektiverat Service Boende) platser på Annagården och/eller seniorboende i närheten eller t.ex. i det nuvarande kommunkansliet, har arbetsgruppen i samråd med äldreomsorgen konstaterat att det med beaktande av prognoser och servicebehov samt -utbud inte är nära förestående. Vissa ombyggnationer av fastigheten kunde frigöra utrymme för vårdverksamhet.

I närheten av Annagården skulle det vara möjligt och ur verksamhetens synvinkel ändamålsenligt att uppföra seniorboende i form av hyresbostäder med inriktning på äldre hyresgäster. Detta skulle dock i första hand helst genomföras av privat företag eller organisation.

Med nuvarande prognoser är daghemsdelen av Annagården rätt dimensionerad för verksamheten och inte i behov av t.ex. utbyggnad.

Kommunkansliet

Byggnaden kunde byggas om till t.ex. seniorboende och personalen flyttas till skolbyggnaden. En större utredning av kommunkansliets skick skulle dock måsta föregå eventuella beslut om ändrad verksamhet i byggnaden.

Inget större underhållsbehov är förestående men behöver finnas med i planeringen.

Apoteket

Apoteket en viktig verksamhet i kommunen och vissa mindre åtgärder har gjorts och planeras att göras för att säkerställa byggnadens funktionalitet. Fastigheten är dock i behov av en grundrenovering och/eller ombyggnation men har överenskommit med nuvarande hyresgäst om att sådan åtgärd för närvarande inte är av nöden.

Brandstationen

Byggnaden uppgraderas kontinuerligt och krävs fortsatta anslag för att uppnå en god funktionell nivå gällande tekniskt skick. Bl.a. behöver dörrar och fönster förnyas och isoleringen förbättras.

Övriga fastigheter

Förråden vid Fiskehamnen är i ett visst behov av underhåll och nya avtal bör ingås med hyresgästerna.

Återvinningsstationerna och omlastningsstationen kräver underhåll.

Framtiden för flygfältet, som för närvarande handhas av Landskapsregeringen, bör utredas.

Fortsatta försäljningsåtgärder av tomter på Vårholms bostadsområde bör göras.

Arbetsgruppens rekommendationer:

1. Att centralköket flyttas till Annagården.
2. Ifall beslut om flytt av köket fattas bör utredning om flytt av bibliotek, matsal, övriga utrymmen inom skolan göras.

Av J.B.

3. Överväga införskaffande av dataprogram för fastighetsunderhåll vilket framledes skulle underlätta planeringen av åtgärder och budgetering för dessa.

ÄLDREOMSORGSSTRATEGI

Med avstamp i prognoser gällande befolkningsutvecklingen i kommunen konstateras att servicebehovet inom äldreomsorgen kommer att öka inom en snar framtid. Därför är det av största vikt att kommunen rustar sig på bästa möjliga sätt för att på ett bra sätt möta det ökade behovet. För närvarande har Annagården 11 ESB (Effektiverat Service Boende) platser och ett periodrum och förutom detta äger kommunen 2 boendeplatser på Oasen. ESB boende innebär att en klient hyr ett rum på Annagården och har tillgång till service dygnet runt. Klienter kan även få denna service i sina egna hem.

Hemservice innebär egentligen både den service som ges på Annagården och den service som klienter får i sina egna hem. Vidare i texten kommer begreppet att i huvudsak behandla service i det egna hemmet.

De olika alternativ som arbetsgruppen utrett är utbyggnad av Annagården för att få fler ESB platser, seniorboende i närheten av Annagården, i nuvarande kommunkansliet och i Småtalls och utvecklande av hemservicen i privata hem.

Det är möjligt att det på sikt kommer att krävas fler ESB platser åtminstone periodvis men denna situation kunde hanteras genom att samarbeta med övriga kommuner ifall överkapacitet finns. Arbetsgruppens bedömning är dock att det med beaktande av nuläget och tillgängliga prognoser inte framledes nödvändigtvis behövs flera boendeplatser under förutsättning att hemservicen utvecklas.

Hemservice

Hörnstenen i kommunens äldreomsorgsstrategi ska vara att utveckla hemservicen så att den äldre befolkningen ska kunna bo hemma möjligast länge och få all den vård som behövs. Argumenten för detta är flera;

- De flesta äldre önskar bo hemma
- De privata hemmen är idag generellt av god standard i kommunen vilket möjliggör ett bekvämt boende som vid behov kan underlättas ytterligare med smärre anpassningar.
- Modern teknik såsom trygghetslarm och datorer möjliggör tryggt boende

Personal

En utökad hemservice kommer att kräva mer personella resurser i form av närvårdare och assistenter.

Assistenter är bra komplement till personalstyrkan inom äldreomsorgen och en viktig del av strategin. Assistenterna avlastar närvårdarna och utför sådana uppgifter som inte kräver närvårdarkompetens.

Tillgången till och rekrytering av personal är och kommer sannolikt att vara en utmaning där bl.a. boende för personalen måste tryggas och kommunen bör sträva vidare med att marknadsföra sig som en attraktiv boendemiljö för att attrahera sökanden.

Jw J.B.

Vid rekrytering bör man framledes vända sig till skolor i riket och övriga nordiska länder. Boende måste kunna ordnas i kommunen även för vikarier. Möjligheter för temporärt boende på t.ex. Svala, Småtalls, stugbyar etc. bör utredas. Äldreomsorgen behöver genomföra en personaldimensionering för att säkerställa tillräcklig personal i nuläget och framöver.

Rätt vård vid rätt nivå

Förebyggande hembesök tillsammans med ÅHS erbjuds för samtliga över 75 år fyllda där en noggrann kartläggning görs för att bedöma personens hälsotillstånd och boendemiljö för att kunna få information om framtida vårdmöjligheter och -behov. En god lösning vore att kommunens äldreomsorg skulle följa upp med personerna t.ex. en gång per år för att diskutera om situationen ändrats och om vårdbehov uppstått eller behöver utökas. Ju mera information kommunens äldreomsorg har om de äldres nuvarande eller framtida vårdbehov, desto bättre underlag har man för att planera arbetet.

För närvarande finns det inte några fastslagna antagningskriterier till Annagården vilket bl.a. kan leda till att klienter utan egentligt behov av ESB bor där. Nackdelen med detta är att det kan skapas en kö av klienter med ett verkligt vårdbehov men att det då inte finns någon plats på boendet. Vårdbehovet måste styra antagningen och inte en kölista. Viktigt att klienterna är på "rätt" ställe i vårdkedjan.

Angående hemservice bör även riktlinjer om t.ex. hur många hembesök per dygn som är ändamålsenligt eller övriga kriterier för när ESB boende blir aktuellt.

Seglinge, Enklinge Björkö

Effektiva lösningar för hemservice på Seglinge, Enklinge och Björkö måste säkras genom tillräcklig personalstyrka, närstående vårdare och organiserad hjälp av t.ex. grannar, samt utifrån vårdbehov och ramar givna av färjtrafiken.

Centralkök

Arbetsgruppen stöder förslaget att flytta centralköket till Annagården vilket med beaktande av äldreomsorgsservicen skulle medföra klara fördelar.

Övrigt

- Städande av privata hem kunde med fördel skötas av privat företagare för att frigöra tid för vårdpersonal.
- Aktivitetsansvariga på både Annagården och i privata hem bör utredas som ett komplement till servicen.
- Dialogen med ÅHS bör förbättras gällande sammanhållen hemvård.
- Anslagen för stöd för närstående vård bör höjas med syfte att ge närståendevårdarna en högre ersättning.

Arbetsgruppens rekommendationer:

1. Att kommunen beslutar att utveckla hemservicen som sin äldreomsorgsstrategi vilket bör reflekteras i budget 2022 och ekonomiplaner 2023-24.
2. Att strategin renodlas av äldreomsorgsnämnden i samråd med personalen.
3. Att centralköket flyttas till Annagården.

Ar J.B.

